

ตนเป็น

พระอาจารย์สงบ มนฺตฺสฺนฺโต

ถาม-ตอบ ปัญหารธรรม วันที่ ๘ สิงหาคม ๒๕๖๙

ณ วัดป่าสันติพุทธาราม (วัดป่าเขาแดงใหญ่) ต.หนองขาว อ.โพธาราม จ.ราชบุรี

ถาม : ข้อ ๓๑๘๔. เรื่อง “ตั้งใจฟังตัวเอง”

กราบนมัสการหลวงพ่อกว่ ช่วงนี้ปฏิบัติ ผ่อนอาหารบ้าง และอิริยาบถ ๓ ทุกวันพระ คอยระวังเรื่องศีลมากขึ้น ทั้งที่ไม่ค่อยมีเวลา แต่กลับทำความสงบได้ง่าย ช่วงนี้ฟังเทศน์ภาคบังคับในการภาวนาตลอดรุ่ง จิตตื่นตลอดเพราะมีแต่เสียงผู้เทศน์ในใจ กับคำสอนยอดเยี่ยม อนัตตาไม่ยึดติด นั่งรู้ ไม่ปรุงแต่ง เทศน์เป็นโวหาร ไม่มีเบื้องต้น ท่ามกลาง ที่สุด พูดแต่ปัญญาญาณ ทั้งที่ปัญญามีเป็นระดับไป ไม่เข้ากาย เวทนา จิต ธรรม ทั้งที่องค์หลวงปู่มัน เลยต้องกลับมาเปิดเทศน์หลวงพ่อกว่บ่อยๆ รู้สึกฟังเรื่องหลวงปู่มันได้ซาบซึ้งกินใจกว่า

คำถาม

จากตรงนี้ทำให้ตั้งใจว่าต้องฟังตัวเองให้ได้ แต่การเถียงในจิตแบบนี้อาจเป็นโทษ ใช้ปัญญาอบรมสมาธิก็แล้ว ไม่ค่อยได้ผล ควรใช้อุบายอื่นไหมครับ

ตอบ : นี่คำถามเนาะ คำถามๆ เราเกิดเป็นมนุษย์ เกิดมาพบพระพุทธศาสนา ทุกคนก็มีศรัทธาในพระพุทธศาสนา แต่คนที่มีสติมีปัญญามากน้อยขนาดไหน ถ้าเราอ่อนแอไป ใครก็ชักจูงของเราได้ง่ายไป แล้วยิ่งการปฏิบัติ เวลาเราปฏิบัติจริงจังขึ้นมา การทำสมาธิได้คือการชนะกิเลสในใจของตัวเอง คือกิเลสสงบตัวลง

กิเลสสงบตัวลง สงบตัวลง มันก็เหมือนเวลาที่ครูบาอาจารย์ท่านเปรียบเทียบกับเปรียบเทียบกับเหมือนน้ำขุ่น น้ำขุ่นมันมีตะกอนในน้ำนั้น ถ้าเราตั้งน้ำนั้น เราใส่แก้วตั้งไว้ ตะกอนมันก็ต้องนอนลงกันแก้วอยู่วันยังค่ำ เพราะตะกอนไม่ใช่ น้ำ น้ำก็ไม่ใช่ตะกอน

นี่ก็เหมือนกัน จิตของเรากับกิเลสมันก็ไม่ใช่อันเดียวกัน เวลาจิตเราดี ๆ เราสบายใจ ทำไมเราสบายใจล่ะ แต่เวลามันขุ่นมัว มันขุ่นมัวมาจากไหนล่ะ

มันก็ขุ่นมัวมาจากนิสัยเดิมเรานั้นแหละ

นิสัยเดิมคืออะไร

คือจิตนิสัย เราสร้างเวรสร้างกรรมสิ่งใดมา มันฝังลงอยู่ที่หัวใจของตน แต่ด้วยมารยาท เราก็พยายามรักษาไว้ น้ำขุ่นไว้ใน น้ำใสไว้นอก เราก็มีกิริยาที่ดีงาม เพราะเราฝึกหัดด้วยมารยาท แต่กิเลสมันก็อยู่ในหัวใจของตน

แล้วเวลาเราจะฝึกหัดปฏิบัติขึ้นมา เราจะเอาหัวใจใสๆ เราจะเอาหัวใจของเรา แต่หัวใจของเรามันไม่เกิดมาให้เห็น เพราะอะไร เพราะมันมีตะกอน มันมีกิเลส มันมีความพอใจ ความจิตนิสัยของตนมันผูก มันเจือปนมา

ฉะนั้น เวลาฝึกหัดปฏิบัติขึ้นมา พุทโธๆ ทำปัญญาอบรมสมาธิก็เพื่อความสงบระงับในหัวใจของตน แล้วสงบระงับแล้วมันก็ยังมียกขึ้น มีที่ว่า คนนั้นมีบุญหรือมีบาป

เวลาบุญขึ้นไป ถ้ามันสงบโดยสัมมาทวิปฏิญาณต้องชอบธรรม มีสติมีปัญญา มันก็เข้าใจตัวของมัน แต่เวลามันเป็นบาปไป เป็นบาป เรามีบาปมีกรรมไป เวลาสงบตัวลง เอ๊ะ! มันคืออะไร เอ๊ะ! มันอะไรนั่นนะ มันสงบอย่างไรนั่นนะ

นั่นนะ เพราะว่าถ้าจิตมันสงบ จิตของเรามันมีปฏิภาณของมัน เวลาโกรธขึ้นมา โอ้โฮ! มันพลุ่งพล่านเลย เวลาหลง แหม! หลงใหญ่ได้ปลื้มนะ เวลาโลภ อยากไปทั้งนั้นนะ แล้วเวลามันมีปฏิภาณ เขาเรียกกิริยาของใจ มันเท่าทันมัน เท่าทันมัน เท่าทันแล้วมันก็มีความรู้ความเห็นที่แตกต่างจากปกติใจ ก็ติดมัน ไม่เข้าใจหรืออกมิจฉาหรือสัมมา ไม่เข้าใจว่าถูกหรือผิด ทำสมาธิๆ เราคิดว่าทำสมาธิแล้วถูกต้องชอบธรรม

สมาธิๆ ผิดมากมาย ถ้าสมาธิไม่ผิดมากมาย ทำไมเวลาคนที่เขาภาวนาแล้วทำไมอีลุ่ยฉุยแฉกไปหมดเลย ไปข้างนอกหมดเลย แล้วเวลากลับมานะ คอตกทั้งนั้นนะ เพราะอะไร เพราะมันไปทำบาปทำกรรมไป มันปล่อยปละละเลยจนเป็นนิสัยเคยตัวไป แค่นี้ก็ยากแล้ว

เวลาปฏิบัติขึ้นมา “หลวงพ่อกุ หลวงพ่อพูดให้ผมกลับมาปฏิบัติใหม่สิ ผมเคยปฏิบัติมาเมื่อ ๑๗ ปีที่แล้ว ๒๐ ปีที่แล้ว”

เห็นไหม มันฝังใจมันนั้นนะ ทั้งๆ ที่มันเลิกแล้วนะ มันปล่อยชีวิตมันลุ่มลุ่มเลเทเมานะ สุดท้ายแล้วก็คิดถึงสิ่งที่เราเคยทำไป

นี่ก็เหมือนกัน สิ่งที่ว่าเวลามีสติปัญญา เราฟังแล้วเราใคร่ครวญของเรา

เราสงสารนะ มีหลายคนมากที่เวลาฟังเทศน์ เมื่อก่อนเสียงธรรมเพื่อประชาชน บอกทำไมเอาพระองค์นั้นมาเปิด ทำไมเอาพระองค์นั้นมา เพราะอะไร เพราะคำเทศน์เข้ากับคำเทศน์ หลวงตามันก็ขัดแย้งกันอยู่แล้ว

หลวงตาบอกว่า ให้ทำความสงบของใจเข้ามา ให้ทำสมาธิเข้ามา ให้จิตเป็นหนึ่งขึ้นมา แล้วฝึกหัดใช้ปัญญา

เขาบอกว่าไม่ต้องทำสมาธิก็ได้ บางคนบอก ธรรมะมันมีอยู่แล้ว ไม่ต้องทำอะไรก็ได้

แล้วก็ไปเปิดใน ๑๐๓.๒๕ เสียงธรรมเพื่อประชาชน แล้วใครเอามาเปิดละ ก็ไอ้คนเปิดใจ คนเปิดดูผิวภาวะสูงหรือต่ำ แล้วไอ้ผู้ที่ให้มาเปิดก็ขอรับรอง ขอรับรองก็เอามาเปิด

แล้วก็คนมาคุยกับเรา “หลวงพ่อกุ มันฟังไม่ได้เลย มันอึดอัดมาก”

เราก็รู้ว่ามันมาอย่างไร เพราะอะไร เพราะธรรมดาหลวงตาท่านก็สั่งห้ามแล้วว่า ห้ามเปิดนะ พวกพระอีลุ่มลุ่มแยกทั้งหลายนะ ไอ้เพชรในตมมันนั้นนะ

แต่เวลาของท่าน ท่านบอกว่ามันมีเพชรน้ำหนึ่ง น้ำสอง น้ำสาม

ถ้าน้ำหนึ่ง น้ำสอง น้ำสาม พวกที่มีดวงตาเห็นธรรมแล้วไม่สับสนพตปราคาส ไม่พูดคัดค้านธรรมและวินัยแล้ว แต่เขาก็กังหยาบอยู่ เพราะยังเข้าไม่ได้ ยังเข้ามาละเอียดยึดซึ่งไม่ได้

มันมีไปหมดนะ แล้วฟังที่เดียวรู้หมดนะ

ฉะนั้น ถ้ามีสติมีปัญญามันก็เหมือนคำถามนี้ มันฟังเทศน์ทั่วไป เขาบอกว่าธรรมะยอดเยี่ยม โอหน้ตตานะ นั่งรู้ปรุงแต่ง เทศน์ไปมันจะบรรลุธรรมไปตลอด

เวลาพระ เห็นไหม เราบวชมาแล้วเป็นสมมุติสงฆ์ ถ้าเราไม่รู้สิ่งใดเลย แต่เราก็มีศีลมี
ธรรมไง พยายามฝึกหัดปฏิบัติขึ้นมา เขาเห็นเขาก็เคารพบูชาแล้ว

เวลาสังคมไทยนี้ “ชั่วข้างซี ดีข้างสงฆ์” ถ้าเป็นพระแล้วเขาก็ยกให้ แล้วเอ็งพูดอะไรไป
อีล้วยฉุยแตกไป มันร้อยแปดพันเก้า

แล้วเวลาจะพูดไปนะ ถ้าเป็นธรรมนะ เวลาพูดไปเขาต้องบอกว่า มันผิดธรรมผิดวินัย ผิด
ธรรมะขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าตรงไหน

ไฉนนี่ไม่ใช่ ประชาธิปไตย ร้อง UN ฟ้องศาล

ทางโลกเขาจะรู้เรื่องธรรมได้อย่างไร เวลาตัวเองจนตรอกขึ้นมาก็จะไปร้อง
สหประชาชาติ สร้างมวลชนขึ้นมาล้อมตัวเองไว้ สร้างมวลชนไว้ สร้างขึ้นมา ไฉมมวลชนนั้นก็
ศรัทธาอย่างเดียว

มันเศร้า มันเห็นแล้วมันเศร้าใจ

แต่ถ้าศึกษาแล้ว ฝึกหัดปฏิบัติแล้ว มันก็เข้าสู่ธรรมะขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธ
เจ้าไง คนเข้ากันโดยธาตุ คนโง่มากกว่าคนฉลาด

หลวงตาใช้คำว่า “ชนโคกับเขาโค”

โคตัวหนึ่งมีเขาสองเขา ขนเต็มตัว การเกิดเป็นมนุษย์ เป็นมนุษย์มากมายมหาศาล คนมี
สติปัญญาแค่เขาสองเขา นอกนั้นเป็นอย่างนั้นหมดนะ

แล้วเป็นอย่างนั้นหมด ถ้าเขามีวาสนา เขาก็เชื่อฟังครูบาอาจารย์ที่ถูกต้องชอบธรรม

สิ่งที่อีล้วยฉุยแตก นั่นก็กรรมของสัตว์ มันเป็นจิตเป็นนิสัย เป็นสันดานของเขา แล้ว
สันดานมันก็อยู่แค่นั้นแหละ แต่ที่มันน่าผิดหวัง ผิดหวังเพราะว่าอ้างว่าพระพุทธเจ้าสอนนี่ไง

เมื่อก่อนนะ ใครบอกว่าพุทธพจน์ๆ

เราจะบอกเลย พระพุทธเจ้าเอ็งกับพระพุทธเจ้าข้าคนละองค์แล้วละ เพราะอะไร ไฉ่เรื่อง
โลกแตก เรื่องน้ำท่วมโลก ในพระไตรปิฎกมันไม่มี ในพระไตรปิฎก องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธ

เจ้าบอกว่าโลกนี้เป็นอจินไตย อจินไตย ๔ คาคหาหมายไม่ได้ มันยังอยู่อีกยาวไกลนัก เป็นอจินไตยนะ

แต่เวลาธรณีวิทยา เวลาเขาไปเก็บฟอสซิลของไดโนเสาร์ ๑๒๐ ล้านปี แล้วโลกมันก็ร้อยละล้านปีนั่นนะ แล้วนี่ของเรานี้แค่ ๕,๐๐๐ ปี

สิ่งที่เวลาจิตที่เวียนว่ายตายเกิดในวัฏฏะ เวลาศึกษาค้นคว้าแล้ว จะพูดสิ่งใดให้มันมีหิริ มีโอตตปปะ อายต่อพระพุทธเจ้าบ้าง

เวลาพวกเขาว่า “พวกเรา พวกเราไม่ต้องมีขณะ ไม่ต้องมีนิโรธก็ได้ โอ้ย! นี่พวกเรา”

เฮ้ย! พวกใจนี่หว่า

แต่ของเรา เราศากยบุตรพุทธชินโรส เราเป็นบริษัท ๔ ในพระพุทธศาสนา เราไม่มีพวก เขาพวกเรา เรามีแต่พวกพระพุทธศาสนา พระพุทธศาสนาก็ต้องเชื่อฟังธรรมะขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า พระพุทธ พระธรรม พระสงฆ์ รัตนตรัยที่พึ่งที่อาศัยใจ แล้วเอ็งจะอาศัยอะไรล่ะ

พระพุทธ พระธรรม พระสงฆ์ก็แขวนไว้ เราบอกพวกเรา คือแยกออกมาเลย ก็เทวทัตใจ

เทวทัตนะ เวลามีปัญหาขึ้นมา ไปพบพระอานนท์ บอก “อานนท์ ต่อไปนี้เราจะลงอุโบสถต่างหากแล้ว จะไม่ลงอุโบสถร่วมกับพระพุทธเจ้า”

ทำสังฆเภทไป สิ่งที่เป็นฉานโลกีย์ สิ่งที่เขามีความรู้อยู่เสมอหมดเลย

เหมือนกัน ถ้าเราศึกษาพระพุทธศาสนา เราเห็นสภาพแบบนี้แล้วเราไม่เชื่อใครง่าย ๆ หรอก สิ่งที่ไม่เชื่อใครง่าย ๆ มันก็อยู่ที่บุญและบาป

อย่างเราบวชใหม่ๆ ว่าจะไม่เชื่อใคร เชื่อพระพุทธเจ้า ไปเจอพระห่มผ้าสีเข้มๆ โอ้โฮ! ไม่ใส่รองเท้า เชื่อเขา เห็นแค่นี้ แค่นี้เปลือก อยู่ไปๆ นะ โอ้โฮ! มันไร้สาระ เพราะอะไร เพราะเขาก็กะล่อน ไม่ใส่รองเท้า พอโตขึ้นมาใส่ผ้าใบเลยละ

แต่เมื่อก่อนสอนเขาไม่ให้ใส่รองเท้านะ พอโตขึ้นมา พอคนเชื่อถือศรัทธามาก ใส่ผ้าใบเลย ใส่รองเท้าด้วย แต่เดิมไม่ให้ใส่รองเท้า นี่มันโกหกหมดเท็จ มันกะล่อน มันปลิ้นปล้อน หลอกเขาไปยุคไปคราว หลอกเขาไปวันๆ

ฉะนั้น นี่พูดถึง นี่ข้อเท็จจริงเลย

คำถามไง เวลาไปฟังเทศน์ที่อื่นแล้วพูดแต่ธรรมะยอดเยี่ยม บวรธรรมๆ นั้นนะ เวลาเราฝึกหัดปฏิบัติแล้ว ถ้าใช้จินตนาการทำอย่างนั้นก็เป็นอย่างนั้นหมดนะ แล้วก็อุปาทานหมู่ พวกเราคิดได้อย่างนี้ อ่านได้อย่างนี้ แสดงว่าภาวนาในพระพุทธศาสนา แต่ธรรมะขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า กับหลวงปู่เสาร์ หลวงปู่มั่น สดสังเวช

เริ่มต้นนะ ทาน ศีล ภาวนา

ศีล สมาธิ ปัญญา

แล้วศีลมันเป็นศูนย์

หลวงตาพูดประจำ ขอศีล ๕ ก็ได้ศูนย์ ๕ เพราะมันขอที่ปาก มันเป็นแค่กิริยา มันไม่ได้ทำ มันทำขึ้นมาไม่ได้ มันไม่รื้อรอบขอบชิด มันไม่ห้ามหัวใจเราว่าทำถูกทำผิด แล้วที่พูดไปถูกหรือผิด

หน้าด้านๆ พูดไปอย่างนั้นนะ ทั้งๆ ที่ตัวเองก็รู้ถือว่าผิด แต่ถูกก็พูดไม่เป็น พูดไม่ได้ ไม่รู้ ก็พูดได้แค่นั้น ก็บอกไว้ละ บอกว่าพุทธพจน์อีกต่างหากนะ

กรรมของสัตว์

ฉะนั้น ถ้าเราเกิดมาเป็นมนุษย์ เกิดมาพบพระพุทธศาสนาแล้ว แต่เดิมถ้าเรายังไม่ได้ศึกษา เรายังไม่มีครูบาอาจารย์ เราเห็นอย่างนั้น เราก็คล้อยตามเขาไป

แต่ถ้าเรามีสติปัญญาแล้ว นั้นนะหนทางแห่งวิบากกรรมเลยละ แต่ถ้าหนทางที่ดีงามมันทุกข์ใจ เขาเรียกทางสะดวกกับทางรกชัฏ

ทางสะดวกก็ทางอยู่สะดวกสบาย ทางของกิเลส

ทางรชฏ เราก็ต้องพยายามฝึกหัดของเรา เราหาหนทางของเรา ถ้าทำหนทางของเราได้ ทางรชฏเป็นทางของเราที่เราทำของเราเอง ถ้ามันเป็นขึ้นมา มันก็เป็นสัจจะความจริงขึ้นมาใน หัวใจของตบใจ

มันก็เศร้า เราฟังเทศน์ตั้งแต่เสียงธรรมเพื่อประชาชนมาแล้ว มีคนมาแบบว่ามาฟ้อง เยอะแยะไปหมด ใ้มนุ่กัไม่ใช่ ใ้มนุ่กัไม่ใช่

เวลาเราฟัง มันมีอย่างเรื่องแจกหนังสือ เมื่อก่อนมีหนังสือมนุ่กั หนังสือนี้ เราบอกว่ให้ เทียบกับหนังสือหลวงตาสี มันก็แตกต่างแล้ว ถ้าความแตกต่างแล้วจะเชื่อใครละ

ทีนี้เพียงแต่ว่าหลวงตา ครูบาอาจารย์ของเราท่านเป็นธรรมง ท่านไม่ยุไม่เหย ไม่ทำให้ แดกแยกง พวกนั้นเขาก็ได้ใจ พอได้ใจมันก็เรื่องกรรมของสัตว์ เรื่องกรรมของสัตว์มันอยู่ที่ วาสนาง

ฉะนั้น เวลาเราฟังเทศน์สิ่งใดแล้วกาลามสูตร ฟังแล้วถ้าไม่เชื่อ ก็ไม่ต้องไปฟังเขา ถ้าไม่ ฟังเขาแล้ว สังคมรอบข้างเราชอบ เราก็ต้องไม่ไปคุยกับเขา เราคุยกันทุกเรื่อง เรื่องที่เราเห็น ต่างกัน เราไม่พูด แต่ถ้าในหัวใจเรานะ เราไม่เชื่ออย่างนั้น แล้วเราฝึกหัดปฏิบัติของเราให้ตาม ความเป็นจริงของเรา

คำถาม จากตรงนี้ตั้งใจว่าต้องฟังตัวเอง

อตตนา หิ อตตโน นาโถ ตนเป็นที่พึ่งแห่งตน

เราอาศัยสังคม อาศัยประเทศชาตินี้อยู่ แต่ทุกคนก็เป็นชีวิต เป็นอิสระของตัวเอง ถ้าเป็น ชีวิตอิสระของตัวเอง เห็นไหม เวลาองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าเอาตรงนี้ เอาทำความเข้าใจ เข้ามาก่อน ถ้าทำความเข้าใจของใจเข้ามาก่อน มันจะเข้าจากโลกสู่ธรรม

เราเกิดมาเป็นโลกๆ โลกๆ คือผลของวิญญู่กัง เราเกิดมามีสิทธิเสรีภาพจะเลือกดีและชั่ว ก็ได้ง แล้วเลือกดีและชั่วแล้ว คิดว่มันเป็นความดี อุตสาห์ไปปฏิบัติแล้วมันยังเจอครูบา อาจารย์ที่หลงผิด ชักจูงให้ไปทางตกต่ำมากมาย ธรรมะมันถึงแสนยากง

องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าตรัสรู้ธรรมแล้ว “สอนใครได้หนอ สอนใครได้หนอ” เพราะสอน มันสอนเป็นเรื่องนามธรรม นามธรรมเข้าสู่หัวใจสิ่งที่เป็นนามธรรม

แต่นามธรรมที่ผู้ฝึกปฏิบัติแล้ว เวลาองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าที่คิณณูญะ หลานพระสารีบุตรจะมาต่อว่าองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า เอาตระกูลของพระสารีบุตรมา บวชหมดใจ ที่นี้เพียงแต่ไม่กล่าวตรงๆ เพียงแต่อ้อมๆ ว่าไม่พอใจไอ้โน่น ไม่พอใจไอ้โน้

จริงๆ ก็คือว่าจะไม่พอใจพระพุทธเจ้า เอาตระกูลพระสารีบุตรมาบวชเป็นพระอรหันต์ เกือบทั้งหมดนะ

องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าว่า “ถ้าเธอไม่พอใจสิ่งต่างๆ เธอต้องไม่พอใจอารมณ์ ความรู้สึกของเธอด้วย เพราะอารมณ์ความรู้สึกของเธอก็เป็นวัตถุอันหนึ่ง”

เป็นวัตถุอันหนึ่งตั้งแต่องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า พระสารีบุตร พระโมคคัลลานะ ผู้ที่ประพฤติปฏิบัติเป็น เขาว่าเขาเห็นสิ่งทีว่าเป็นนามธรรมๆ ไง

นามธรรมเป็นความคิด ความคิดที่เกิดจากจิตนี้แหละ เวลาเราทำความสงบของใจเข้ามา จิตมันสงบเข้ามา จิตสงบเข้ามา จิตผู้รู้ ผู้ตื่น ผู้เบิกบาน มันจับอาการอย่างนั้น ความคิดที่เกิดจากจิต ถ้าความคิดที่เกิดจากจิตเป็นวัตถุอันหนึ่ง เป็นวัตถุอันหนึ่งเลย

เวลาธาตุรู้ ธาตุรู้ที่เป็นนามธรรม เวลาธรรมะขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าบอกว่า เป็นนามธรรม ธาตุ ๔ และขันธ์ ๕ ธาตุ ๔ ดิน น้ำ ลม ไฟ นี่ธาตุ คือร่างกาย รูป เวทนา สัญญา สังขาร วิญญาณ สิ่งที่เป็นนามธรรม แต่องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าบอกไว้เป็นภาคทฤษฎี ว่า อันนี้เป็นรูป เป็นเวทนา เป็นสัญญา เป็นสังขาร เป็นวิญญาณ

แล้วว่าผู้รู้จิต ผู้รู้ เพราะผู้รู้จิตมันจะไปแตกต่างกันระหว่างขันธ์ ๕ รูป เวทนา สัญญา สังขาร วิญญาณ เป็นกอง สิ่งที่ยาบ สิ่งที่เป็นนามธรรม แต่เป็นเรื่องหยาบๆ นะ แล้วสิ่งละเอียด ขึ้น ขันธ์ภายนอก ขันธ์ภายใน ขันธ์อย่างหยาบ ขันธ์อย่างกลาง ขันธ์อย่างละเอียด ขันธ์นะ แล้ว พอมันละเอียดหมด มันจะเป็นอิทัปปัจจยาตาใจ อวิชชาปจฺจยา สงฺขารา สังขารา ปัจจยา วิญญาณ วิญญาณัง มันเป็นนามที่ละเอียดเข้าไปอีกชั้นหนึ่ง เห็นไหม

สิ่งทีว่าเป็นรูป

“เธอไม่พอใจสิ่งต่างๆ เธอต้องไม่พอใจอารมณ์ความรู้สึกของเธอด้วย เพราะอารมณ์ความรู้สึกของเธอก็เป็นวัตถุอันหนึ่ง”

อยู่ในพระไตรปิฎกเลย องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าเทศนาว่าการหลานพระสารีบุตรที่เขาศิษย์ภิกษุเลย พระสารีบุตรถวายงานพัดองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า ตอนนั้นยังไม่บรรลुพระอรหันต์ไ้ ธรรมข้อนี้ทำให้พระสารีบุตรย้อนกลับมาในจิตใจของท่าน ท่านสำเร็จเป็นพระอรหันต์เพราะธรรมข้อนี้ขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า

สิ่งที่เป็นนามธรรมๆ ไ้

ฉะนั้นว่า อารมณ์ความรู้สึกก็เป็นวัตถุอันหนึ่ง อันหนึ่งเพราะว่าพระอรหันต์ พระที่มีอำนาจวาสนา พระที่ปฏิบัติขึ้นมา เขารู้เขาเห็นของเขา เขาจับต้องของเขา เขาพิจารณาของเขา เขาแยกแยะของเขา พิจารณาของเขาจนกิเลสวิ้งหางจุกตุตเลย ไปอยู่ที่ภวาสวะ ที่ภพนั้นไ้ แล้วตามไปทำลายภวาสวะ ทำลายภพ ทำลายบ้านของอวิชชา ที่อยู่ของอวิชชา ที่อยู่ของกิเลส ทำลายภพ ทำลายทั้งหมดเลย

อันนี้เป็นสิ่งที่ไ้เป็นนามธรรมๆ

องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าปรารภนาริ้อสัตว์ชนสัตว์ ที่นี้พอสิ่งที่ไ้เป็นนามธรรมแล้ว ไ้พวกที่ไ้คำสอนยอดเยี่ยม

เขาก็พูดอย่างนี้ แต่ภาคทฤษฎีไ้ ก็เขาจำทฤษฎีมา เขาพูดมา แต่พฤติกรรม

เราอยู่กับครูบาอาจารย์มานะ เวลาดูพูดกับทำ ถ้าพูดกับทำไม่ตรงกัน จบแล้ว หลวงตา คำไหนคำนั้น หลวงปู่มั่นพูดนี้คำหนึ่ง ทั้งชาติยังไม่เข้าใจเลย

แล้วเราฝึกหัดปฏิบัติขึ้นมา ไ้ธรรมยอดเยี่ยมมันพูดเป่าหูอยู่ทุกวัน แล้วคนที่ไม่มีความเชื่อเขาไป

ฉะนั้น คำว่า “ต้องพึ่งตัวเองให้ได้แล้วแหละ”

ถูกต้อง

ธรรมะของครูบาอาจารย์เราก็ฝึกหัด เราอยู่กับหมู่คณะเราก็อาศัย อาศัยคณะสงฆ์เพื่อฝึกหัดปฏิบัติขึ้นมาตามข้อเท็จจริงในใจของตน ถ้าข้อเท็จจริงในใจของตน เวลาอดตา หิ อดตโน นาโถ ตนเป็นที่พึ่งแห่งตน นั่นคือสัมมาสมาธินะ ตนหาตัวตนของตนให้ได้

สิ่งที่กายกับใจๆ ที่เรามาศึกษากัน เรามาฝึกหัดปฏิบัติกัน เราจะมาค้นคว้าหาหัวใจของตน แล้วหัวใจของตนนั้นยกขึ้นสู่วิปัสสนา ใช้วิปัสสนานั้นชำระล้างกิเลส

กิเลสไม่ใช่จิต จิตก็ไม่ใช่กิเลส แต่มันละเอียดลึกซึ้งที่ครอบงำกันมา ตั้งแต่ไม่มีต้นไม่มีปลายจนมาถึงบัดนี้ บัดนี้ที่ที่เราเกิดมา เราได้เวียนว่ายตายเกิดในวัฏฏะ ได้สร้างบุญสร้างกุศล เราถึงได้มาเกิดถึงกลางพระพุทธานุสาสนา

องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าพยากรณ์ว่า ถึงกลางพระพุทธานุสาสนา ศาสนาจะเจริญอีกหนหนึ่ง ก็เจริญอย่างที่เราเห็นนี้แหละ แล้วมันก็จะเสื่อมไปๆ

ดูอย่างวัดเรา ไครมานี้ คนที่เป็นธรรมก็ ไอ้โฮ! ขึ้นอกขึ้นใจ ไอ้คนที่ในโลกมา โอ้ยตาย! มีแต่ต้นไม้กับใบไม้ ตายแน่ๆ เลย ตายชัดๆ เลย อยู่กันได้อย่างไรเนี่ย

ดูวาสนาคนสิ หัวใจของคนมันแตกต่าง

ไอ้คนที่ฝึกปฏิบัติ เออ! เอาละ ภูเจอสนามรบแล้ว ภูเจอสถานที่ที่ภูจะปฏิบัติแล้ว ไอ้คนที่ในโลก โอ้ย! เขาอยู่อย่างไรวะ ภูอยู่ไม่ได้หรอก

แค่นี้มันก็วัดหัวใจของคนแล้ว

แล้วเราฝึกปฏิบัติของเราขึ้นมา

อดตา หิ อดตโน นาโถ ตนเป็นที่พึ่งแห่งตน ถูกต้อง แล้วถ้าตนเป็นที่พึ่งแห่งตนนะ องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าสร้างพระอรหันต์ขึ้นมาแต่ละองค์ไง หลวงปู่เสาร์ หลวงปู่มั่นสร้างธรรมทายาทขึ้นมาไง พระพุทธานุสาสนาเจริญอีกหนหนึ่งเพราะหลวงปู่มั่น มาหลวงปู่ดูลย์ หลวงปู่แหวน หลวงปู่ฝั้น นั่นวันที่ ๒ มาหลวงตาพระมหาบัว หลวงปู่เจี๊ยะ หลวงปู่จวน หลวงปู่ลี หลวงปู่สิงห์ทองอย่างนี้ วันที่ ๓ สามชั่วอายุคนไง

เรามาคิดถึงเรื่องศาสนาสืบต่อมา ๓ ชั่วโมงคน ร้อยกว่าปี มันทำให้สังคมซึมซับ เขาเรียกว่าทัศนคติของสังคม

สิ่งที่มีความคัดค้านว่า พระพุทธศาสนา มรรคผลไม่มี มันทำให้พระพุทธศาสนาขึ้นมาอีก รอบหนึ่งไง แต่ ๓ ชั่วโมงคน

เกจิอาจารย์แล้วส่วนใหญ่ก็องค์เดียวแล้วก็จบไป แต่หลวงปู่มั่นท่านสร้างธรรมทายาท ด้วยน้ำพักน้ำแรง แล้วใครจะเชื่อถือ ใครจะศรัทธา ท่านพยายามสร้างบุคลากรขึ้นมา

เวลาบุคลากรที่เป็นธรรมๆ มันอยู่ในศีลในธรรมไง แล้วมันเป็นที่ยึดถือศรัทธา ๓ ชั่วโมงคนนะ กว่าพระพุทธศาสนาที่เราเห็นกันว่า อู้อฐ!

วันเข้าพรรษา คนทำบุญกัน โอ้โฮ! ล้นหลามเลย เพราะว่าเขาหาที่ยึดมั่นในใจของเขาไป

มันไม่มีที่พึ่งที่อาศัย มันไม่มีอะไรที่น่าเชื่อถืออะไรได้เลย ถ้าพระพุทธศาสนา พระพุทธ พระธรรม พระสงฆ์ พระพุทธ พระธรรม พระสงฆ์ รัตนตรัย รัตนตรัยมันก็เป็นประเพณี วัฒนธรรมไง

แล้วถ้าพึ่งตัวเอง พระพุทธ พระธรรม พระสงฆ์ หนึ่งเดียวในจิตนี้ พุทธะ ผู้รู้ ผู้ตื่น ผู้เบิกบาน แล้วเราฝึกหัดใช้ปัญญาของเรา มันต้องพึ่งตน ตนเป็นที่พึ่งแห่งตน

แต่ตนจะเป็นที่พึ่งแห่งตน เห็นไหม หลวงปู่เสาร์ หลวงปู่มั่นท่านวางข้อวัตรไว้ไง ให้ฝึกหัด ให้ปฏิบัติ ให้ค้นคว้า ให้เป็นสัจจะเป็นความจริงขึ้นมา ให้ตนฝึกหัดให้เข้าถึงใจของตนให้ได้

แล้วไอ้ที่พึ่งๆ มานะ อีลุ่มลุยแฉก กรรมของสัตว์ ศาสนาเจริญขนาดนี้ เขาเข้ามาบวชเป็นพระแล้วก็อ้างหลวงปู่มั่นๆ

หลวงปู่มั่นบอกว่า ไอ้พวกแข่งหน้าแข่งหลัง ๘๐ เปอร์เซ็นต์ ๘๐ เปอร์เซ็นต์เลยละ ไอ้พวกที่พยายามฝึกหัดปฏิบัติเป็นจริงขึ้นมาเนี่ยแสนยาก แล้วถ้าทำเป็นจริงขึ้นมา อุตตา หิ อุตตโน นาโถ ตนเป็น ตนเป็นที่พึ่งแห่งตน จบ

ถาม : ข้อ ๓๑๔๕. เรื่อง “สัมมาทิฏฐิหรือมิจฉาทิฏฐิ”

ขอโอกาสค่ะ กิจกรรมตักบาตรอาหารแห้ง (ในโรงเรียน) ข้าพเจ้าไม่มีความรู้สึกยินดี เห็นว่าขนม นม นั้นไม่ค่อยจะเกิดแก่พระสงฆ์สักเท่าไร สำหรับเราเบี่ยน้อยหย่อน้อย ถ้าเราจะเอาเงิน ๒๐๐-๓๐๐ นี่ไปทำอย่างอื่นจะคุ้มค่ากว่า หรือรักษาศีลภาวนาดีกว่า อย่างนี้ข้าพเจ้ามีความเห็นผิดหรือมีจิตใจคับแคบเกินไปหรือไม่ ซึ่งในใจได้คิดเพียงแต่ขออนุโมนานบุญเอา ก็แล้วกัน

ตอบ : อย่างนี้นั้นอยู่ที่อำนาจวาสนา คนเราเข้ากันด้วยธาตุ ลูกศิษย์ของพระสารีบุตร เป็นปัญญาวิมุตติ ชอบใช้สติปัญญาทั้งนั้น ลูกศิษย์ของพระโมคคัลลานะชอบสมาธิ ชอบทำ ความสงบของใจแล้วพิจารณาทั้งนั้น นี่เป็นเจโตวิมุตติ ลูกศิษย์ของเทวทัตชอบเอาเรียดเอาเปรียบ ชอบผลประโยชน์อย่างเดียวเท่านั้น นี่ก็เป็นลูกศิษย์พระเทวทัต

องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าบอก คนเข้ากันด้วยธาตุ

ด้วยธาตุ ธาตุคือร่างกายและจิตใจ จิตใจที่มันรู้มันเห็น มันชอบเหมือนๆ กัน มันจะมีความคล้ายตามกันไป นี่เข้ากันโดยธาตุ แต่เข้าด้วยสติด้วยปัญญามันต้องมีสติปัญญา ใคร่ครวญ มาพิจารณา

อันนี้ก็เหมือนกัน เวลาเรามีความรู้สึก เวลาตักบาตรข้าวสารอาหารแห้ง เมื่อก่อนเรามีที่ทำเยอะเยอะไป เพราะว่าเราทำแล้วเราจะเอาไปเป็นประโยชน์ใจ แต่เวลาปฏิบัติ ประโยชน์เขากับประโยชน์เรา ประโยชน์ที่แท้จริงหรือประโยชน์ในพระพุทธศาสนา

พระพุทธศาสนาใด ศาสนาสงเคราะห์ สงเคราะห์โลกได้ทั้งนั้นนะ สงเคราะห์เพราะพระพุทธศาสนามีศรัทธา มีชาวพุทธรวบรวมกันจะไปช่วยเหลือเจือจានที่ไหน มันก็ช่วยเหลือเจือจาน เขาเรียกว่าศาสนาสงเคราะห์ นี่เวลาสร้างวัดอุทฺตงเคราะห์ในโลกนี้จากพระพุทธศาสนา

แต่พระปฏิบัติฯ มันเป็นการะ อย่างที่ว่าวัดเราเนี่ย ใครเข้ามาเนะ ไ้อ้โฮ! อยู่กันได้อย่างไรเนี่ย

ไ้อ้เนี่ยพระปฏิบัติ ถ้าพระปฏิบัติขึ้นมา ไ้อ้ที่ว่าสงเคราะห์ฯ มันเป็นการะ มันเป็นการดูแล

หลวงตาพระมหาบัวท่านพูดเลย สร้างวัดสร้างขึ้นมา สร้างไว้ทำไม เวลาสร้างโบสถ์ สร้างวิหาร โบสถ์วิหารสอนใครได้ มีแต่พระสอน แล้วพระถ้าฝึกหัดขึ้นมา ศีลธรรมเกิดขึ้นมาจากใจ สิ่งนี้จะมีคุณค่า มีคุณค่า

พระพุทธ พระธรรม

พระธรรมไง พระธรรมคือพระธรรม พระรัตนตรัย ธรรมะขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า ไม่ใช่พระก่อสร้าง ไม่ใช่พระสงเคราะห์ ใ้ฉันนั้นบุคคล

ฉะนั้น เวลาพระฝึกหัด ใ้ฉันนั้นมันเป็นภาวะ เป็นภาวะคือมันพยายามชักจูง พยายามเป็นภาวะ คือจิตใจมันวิตกกังวล มันระแวง มันภาวนาอะไรกัน มันเป็นไปไม่ได้

หลวงปู่มั่นอยู่ที่ถ้ำสาริกา ๓ ปี อยู่องค์เดียว อยู่ในถ้ำ อยู่ในคูหา อยู่ในที่พอหลบฝนหลบแดดได้ แล้วภาวนาเอาหัวใจของตนให้ได้ ใ้การภาวนานี้สำคัญ ถ้าภาวนาสำคัญ

อย่างที่โยมถามนี้ ที่เขาทำๆ กัน

เวลาเขาทำนะ เวลาจิตใจของคนที่เป็นธรรม อย่างเช่นเมื่อก่อนนี้เวลาเกิดดัมยาคู้ง มันมีพระหลายองค์พยายามจะทอดผ้าป่าแบบหลวงตา เราเห็นหลายองค์ เราเห็นแล้วเราไม่เชื่อ แต่เวลาหลวงตาออกมา เราเชื่อ เพราะอะไร เพราะเราเคยอยู่กับท่านมาไง ท่านทำอย่างนี้มาตั้งแต่เด็กดำบรรพแล้ว ท่านสงเคราะห์โดยได้ดิน

คนที่เขาทำ เขาแอบทำ เขาไม่ทำให้ใครรู้หรอก มันเป็นภาวะไง คนแค่เชื่อว่ามันยุ่งแล้ว เวลาเข้ามาคลุกคลีดีโม่ง เป็นเรื่องที่พระองค์นั้นประมาทเล่นเกี่ยวกับการฝึกปฏิบัติแล้ว

แค่พระคุยกัน คุยกัน หลวงตาท่านยังห้ามเลย คุยกันนะ เรื่องของตัวเองมันก็จะตายอยู่แล้ว ทำไมมึงต้องไปเอาเรื่องคนอื่นมาทับเรื่องของมึงอีก แค่เรื่องของมึง มึงทำสมาธิให้เป็นนี้ก็บุญกุศลมึงแล้ว

ฉะนั้น เวลาเขาดูพระ เขาดูตรงนี้แหละ ดูที่ว่าชอบคลุกคลีดีโม่ง หรือภาวนาจริง หรือภาวนากะล่อน พอโยมมา “โยมอย่ามาทวงสิ พระจะภาวนานะ”

เวลาโยมกลับไป มันเล่นกัญชากันเลยนะ มันนั่งพิ่กันนั้นนะ มันหน้าไหว้หลังหลอก

ฉะนั้น จะหน้าไหว้หลังหลอก เราเข้าไปอยู่ ศิลจะรู้ได้ต่อเมื่ออยู่ด้วยกัน ศิลนี้รู้ได้เลย อยู่กัน ๑๐ ปี ๒๐ ปีรู้กัน ๒ คนสามีภรรยาจะรู้นิสัยกัน เพราะมันอยู่ด้วยกัน มันเห็นหมดนะ

นี่ก็เหมือนกัน พระมีศีลมีธรรมอยู่ด้วยกัน ๕ ปี ๑๐ ปีรู้ ศีลจะรู้ได้ต่อเมื่ออยู่ด้วยกัน ธรรมะจะรู้ได้ตอนอ้าปาก มันพูดออกมาเป็นธรรมจริงหรือเปล่า

เหมือนคำถามเมื่อกี้ ฟังแล้วมันจะอวก ฟังแล้วมันจะอาเจียน แล้วมันก็หลอกเขาไปทั่ว แล้วมันน่าสังเวช มันน่าสังเวชคนที่มีวุฒิภาวะอ่อนแอ เชื้อ เพราะอะไร

เพราะเราทำจริงๆ เราทำไม่ได้ไง สมานีนี้อำนาจก็ไม่ได้ พอไปเจอไอ้ลัดสั้น เออ! ไอ้ตั้งใจๆ นั่นนะ อุตตกิลมถานุโยค ผิดหมดนะ ปล่อยมันตามสบาย เผลอๆ นั่นนะสติตัวจริง

โ้ย! ปวดหัว

สติ ภูก็ฝึกเกือบตาย ปล่อยให้มันเผลอไป เขาบอกว่าสติที่ตั้งใจทำนั้นเป็นสติตัวปลอม ไอ้เผลอเผลอแล้วรู้ตัวนั่นนะสติตัวจริง

บอก โ้ย! อย่างนี้ไอ้พวกขี้บรณนะ หลับในตายหมดนะ มันหลับในนั้นละสติตัวจริง สติตัวจริงก็ประสานงา

มันไร้สาระ มันเป็นไปไม่ได้

ปัญญาจะเกิดเอง ทำสมาธิเดี่ยวปัญญามันจะเกิดเอง ฤาษีชีไพรเป็นพระอรหันต์ไปหมดแล้วในสมัยพุทธกาล พระพุทธเจ้าไปศึกษากับเขา ๖ ปีนั้นขนาดไหน มันเป็นเรื่องที่ไร้สาระที่เป็นไปไม่ได้ ที่เป็นการพิสูจน์แล้วโดยองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า ๖ ปี ไปศึกษากับเขา มาทั้งนั้นนะ แล้วมันไม่ใช่

แล้วนี่กลับมา กลับว่า ถ้าตั้งใจ ถ้าตั้งใจ ผิดทั้งนั้นนะ ถ้าไปอ้อยอิ่งเฉยๆ

จงใจ ตั้งใจ ถ้ามันทำเพื่ออวดเขา ก็ผิดทั้งนั้นนะ

ฉะนั้น หลวงปู่มั่น หลวงตา ปฏิบัติใครรู้เห็นไม่ได้ แอบทำ ไม่เคยทำให้ใครเห็น

จนหลวงตาท่านพูดนะ จนหมู่คณะสงสัยว่า เอ๊ะ! มหาไปภาวนาตอนไหน ไม่เคยเห็นมหาภาวนาเลย แต่เวลามหาภาวนาในป่าไม่มีใครเห็น คนจะรู้ได้ ไปซุกทางจงกรมไว้ในป่าลึกๆ นั่นนะ เขาไม่อวด

อวดอยากให้เรารู้ อยากให้เราดูแล โอ้ย! เวิร์กมม อย่างนี้จะเป็นอตุตา หิ อตุตโน นาโก
ได้ไหม

อตุตา หิ อตุตโน นาโก เขามายุงกับเราไม่ได้หรอก

อยากจะเป็นอตุตา หิ อตุตโน นาโก แต่ต้องให้คนคอยแบกคอยหาม มันเป็นไปได้

ฉะนั้น คำถามของโยมว่า โยมเห็นว่าเขาทำบุญใส่บาตรอย่างนั้นนะ โยมไม่เห็นด้วย

เราก็ทำบุญใส่บาตรของเราไปธรรมดา แล้วเราทำของเราด้วยหัวใจของตน เจตนา
น้ำใจอันนั้นสำคัญที่สุด เจตนาที่เราเสียสละโดยที่เป็นความรู้สึก ความรู้สึกมันจะกลับมาฝังไว้ที่
หัวใจดวงนี้

ฉะนั้น สิ่งที่เขาทำ เวลาตักบาตรอาหารแห้ง เขาเอาไว้เป็นเสบียงให้กับพวกข้าราชการ
พวกหน่วยงาน พวกต่างๆ เขาอยากมีเสบียงอาหาร แต่เขาหาด้วยไม่ได้ เขาก็เอาพระไปทำเป็น
ผ้าป่าสามัคคี ก็อ้างว่าศาสนา เพราะว่าพูดถึงพระพุทธรูปศาสนา พวกเขาก็ต้องทำตามกันใช่ไหม
เพื่อหาเสบียง หาอะไร นี่เขาเรียกว่าสงเคราะห์โลก

แต่ธรรมะขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้ามันสงเคราะห์หัวใจของตัวเองก่อน แล้ว
ถ้าสงเคราะห์หัวใจของตัวเองเป็นธรรมวินัยแล้ว มันจะรักษาพระพุทธรูปศาสนาไปมหัศจรรย์มาก

ฉะนั้น ใช้อย่างที่โยมเห็น เรามีความรู้สึกอย่างโยมมานานแล้ว แล้วเราก็เก็บไว้ในใจ
ออกไปขวางโลก โลกเขาจะหาเสบียงอาหารกัน ใ้เราก็ไปตีไปเตียนเขา มันใช้ไม่ได้

เวลาธรรมะมันมีหยาบ มีกลาง มีละเอียด

ใ้สิ่งที่เป็นหยาบๆ อย่างที่สังคมไทย พระพุทธรูปศาสนาสอนให้เสียสละเพื่อความมั่นคง
ของชาติ เพื่อความอุดมสมบูรณ์ในนั้น ใ้มันเป็นระดับของทาน

ระดับของศีล เราก็ไม่กะล่อนแล้ว เราไม่ชอบ เราก็เก็บไว้ข้างใน ไม่พูด ถ้าให้พูด เราไม่
ชอบ แต่ถ้าไม่เสียมารยาทก็ไม่พูด เก็บไว้ภายใน นี่มีศีล

เราฝึกหัดทำสมาธิ ฝึกหัดใช้ปัญญาขึ้นมา

เราเห็น เห็นว่าทางราชการออกมา ตักบาตร ลดหวาน ลดเค็มอะไร

ถ้าพระมันโง่ขนาดนั้นมันเป็นพระอรหันต์ได้อย่างไรวะ เพราะพระบิณฑบาตมาแล้ว พระต้องปฏิสังขารโยนิโสก่อนฉัน

ไอ้พระที่มันมีโรคมีภัยขึ้นมา ตอนเช้ามันก็ฉันอาหารไง ตอนบ่ายมันก็พียาไง พอตอนกลางคืนมันตั้งวงกันเลย

ถ้ามันเป็นธรรมนะ พระพุทธเจ้าสอนมา ๒,๐๐๐ กว่าปีอยู่ในพระไตรปิฎกหมดแล้ว แล้วสังคม สังคมโลกถวายเป็นความรู้พระสงฆ์ ถ้าพระสงฆ์มันภาวนาไม่เป็น ไม่มีปัญญาเลย มันจะเป็นพระสงฆ์ตรงไหนวะ

เราเห็นแล้วเรา ภาษาเรานะ สงสารพระ สงสารตัวเราเองไง พระต้องให้เขาคอยบอกเว้ย จะกินข้าวก็ต้องให้เขาคอยบอก เว้นไว้แต่เราเจ็บไข้ได้ป่วยไปหาหมอ หมอห้ามไง เมื่อก่อนกินยาจีน ผักกาดขาว ของดอง ห้ามหมด ก็ต้องเชื่อหมอ ก็ไม่กินเหมือนกันนะ หมอห้ามไง

ฉันยาจีนอยู่ ๒-๓ ปี ตอนนี่เลิกหมดแล้ว เลิกหมดแล้ว เขาให้กินไข่ต้มวันละ ๒ ฟอง หมอสั่งอีกแล้ว ก็ต้องเชื่อหมอ เพราะอะไร เพราะหมอเขามาตรวจ เขามาดูไง ภาวะอยู่ที่เขา เขามาดูถึงอาการที่เราซุบ เราร่างกายอ่อนแอ

เขาก็บอกว่า เหมือนกับพระจักขุบาลเลยนะ ถ้าไม่นอนหยอดตา ไม่ต้องไปหาหมอ ไอ้ที่นี่เหมือนกัน ถ้าหมอสั่ง ไม่ทำ หมอไม่มาดูแล้ว

ไม่ต้องมาดูหรอก ใจของเรา เราต้องรักษาของเรา ชีวิตของเรา เราต้องรักษาของเรา แต่นี้ลูกศิษย์เขาเจตนาดี เขาอยากช่วย

อย่างเรา เราต้องช่วยตัวเองก่อน ตนเป็นที่พึ่งแห่งตน ตนรู้ถึงการเกิด แก่ เจ็บ ตาย เรื่องตายเป็นเรื่องธรรมชาติ เรื่องธรรมดา ถึงเวลาแล้วมันก็ต้องตาย แล้วถ้าตาย ยังมีกิเลส มันก็ต้องเกิด หน้าพี่ของเราฝึกหัดปฏิบัติขึ้นมา เวลามันตาย ให้ตายด้วยความปกติสุข ไม่เกิดอีกเลย เอวัง